

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В БІБЛІОТЕЧНІЙ ТА АРХІВНІЙ СПРАВИ

УДК 091:001.4=161.2

*О. М. Гальченко,
кандидат історичних наук
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського*

ТЕЗАРУС РЕМІСНИЧОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ БІБЛІОПЕГІСТИЦІ: ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОГО СЛОВНИКА

Розглянуто термінологічні проблеми, що виникають при описуванні середньовічних оправ рукописних книг для наукових каталогів та електронних баз даних. Обґрунтовано необхідність формування національного тезаурусу з ремісничої та професійної термінології в українській кодикології та бібліопегістиці. Визначено основні етапи укладання тезаурусу, зокрема збирання та складання переліку і картотеки фахових термінів; перекладу, редагування та уніфікації запозичених термінів; створення електронного візуального фахового словника.

Ключові слова: тезаурус, українська реміснича термінологія, середньовічні оправи рукописних книг та стародруків, палітурні терміни, електронний візуальний словник, кодикологія, бібліопегістика.

Формування та впорядкування наукової термінології в окремих галузях науки є актуальним питанням мовознавства. Україна не виняток у цьому процесі, який особливо активізувався зі становленням її як суверенної держави. Конституційне закріплення за українською мовою статусу державної та розширення поля її суспільного функціонування надає принципового значення подальшому розвитку та вдосконаленню української наукової термінології.

У 90-х роках ХХ ст. та на початку ХХІ ст. до формування та упорядкування наукових термінів прилучаються не тільки лінгвісти, але й фахівці різних галузей знань, що спричинило «термінологічний вибух» в українській лексикографії. Зазначений період характеризується появою різноманітних галузевих та фахових словників – як тлумачних, так і термінологічних. Незважаючи на зростання їхньої кількості з року в рік, питання унормування наукової мови досі залишається актуальним.

© О. М. Гальченко, 2015

Наша стаття присвячена питанню становлення і функціонування однієї з галузей української термінології, а саме ремісничої та професійної термінології, пов'язаної зі створенням та побутуванням рукописної книги.

При побудові понятійно-термінологічного апарату будь-якої науки прийнято керуватися принципом однозначності термінів. На жаль, такого стану можна досягти не завжди. Одним з прикладів універсальності та полісемічності є термін «книга».

Книга – об'єкт та предмет досліджень різних галузей історичної та філологічної наук і одночасно результат діяльності окремих ремесел та виробництв, для кожного з яких визначення терміна «книга» має певну специфічну відмінність, що трактується по-своєму. Книга може бути формою збереження інформації, наративним джерелом, архівним документом, пам'яткою літератури або письма, зразком прикладного та образотворчого мистецтва, предметом матеріальної культури та ремесла, продуктом видавничого та поліграфічного виробництва тощо. А це, своєю чергою, відбивається на поняттях та термінах, якими описується книга як об'єкт та предмет наукового дослідження.

З великої кількості термінів, якими науковці-кодикологи оперують при вивченні рукописної книги, нас цікавлять передусім ремісничі, якими описується зовнішній вигляд (конструкція та оздоблення) оправ рукописних книг, що побутували в різні хронологічні періоди до їх машинного виробництва.

Вже на етапі становлення бібліопегістики як складової кодикології, науки про рукописну книгу, питання ремісничої термінології стало наріжним каменем для подальшого її розвитку. Частина понять і термінів для описування рукописної книги як предмета матеріальної історії, досі не має точного чи однозначного визначення, тобто вживаються дослідниками в різних, не завжди чітких смислах: оправа–палітурка–обкладинка–обгортка; інтролігаторство–палітурництво; басма–штамп–штемпель. Один і той само елемент конструкції книги може мати кілька назв, але вживатися різними дослідниками в одному значенні: дошка–кришка–сторонка–боковинка; косинець–кут–наріжник–нарожник–накутник–ріжок–кутик; застіжки–застяжки–здвижки–замки; жук–жуковина–пуклі. Або, навпаки, один термін використовують у різних значеннях: наріжник – а) накладний елемент на оправі; б) елемент та відбиток тиснення, розташований у кутах орнаментальної оздоблювальної рамки на кришках оправі; в) елемент складеної оправі.

Подібна ситуація з розбіжностями в термінах значною мірою пов'язана з тривалим перебуванням українських земель у складі різних країн, що призвело до того, що деякі загальноживані інтролігаторські

та палітурні терміни мають декілька еквівалентів-синонімів і, навпаки, – один і той самий термін у сусідніх регіонах України застосовується в різних значеннях.

Неусталена термінологія призводить до появи ряду нових синонімів, заміни старих понять новими, інколи без достатніх на те підстав. Наприклад, свого часу були спроби вживати словосполучення «окраєць рукопису» в значенні «поле рукопису». Згідно зі словником української мови, «окраєць – це скибка, відрізана від непочатого краю хліба...» [57, т. 5, с. 676], а всі інші значення є рідковживаними, і сфера їхнього використання не має нічого спільного з процесом створення книги.

Недоцільними, на нашу думку, є також спроби залучити до наукової лексики термін «береги» замість усталеного – «поле(я)», адже, окрім палітурників, другий термін вважають своїм фаховим друкарі, видавці та поліграфісти, книгознавці, кодикологи і реставратори книг і вживають його як в однині (верхнє поле, нижнє, бічне, зовнішнє, корінцеве), так і в множині (поля – як сума зазначених полів навколо тексту або ілюстрації). Упродовж кількох століть цей термін усталився, що й засвідчує сучасна поліграфічна термінологія [43].

Термін «береги» стосовно книги українські словники рекомендують вживати тільки в множині [8, с. 47; 54, с. 50], тоді як для фахової термінології це неприпустимо. Тож кодикологи та книгознавці, конкретизуючи місцезнаходження окремих записів або зображень на сторінці, віддають перевагу більш звичному і зрозумілому терміну «поля». Крім того, в тезаурусах термін «береги» має два значення: «поля книжки» та «обріз книги» – саме в останньому значенні його подає словник Грінченка [54, с. 50].

Подібних прикладів, коли до професійної лексики намагаються залучити застарілі терміни без урахування сучасного стану розвитку наукової термінології, можна навести багато. Запровадження нових понять вимагає їх чіткого визначення, уточнення смислових значень, меж застосування тощо. На жаль, цього принципу сучасні дослідники книги дотримуються не завжди.

Значною мірою ця заувага стосується термінів, що вживаються для описування книжкових оправ, конструкція яких відповідає ремісничому (домашньому) періоду виготовлення, що закінчився в другій половині XIX ст. Оскільки друкована книга тривалий час наслідувала як конструкцію, так і техніку виробництва оправ рукописної книги, тож не дивно, що й реміснича термінологія цієї галузі співпадає як для рукописних книг, так і для стародруків. Особливо це стосується історичної оправ, яка ще довго була індивідуальною за характером виготовлення.

Отож відсутність фахового словника з кодикології та бібліопегістики дедалі більше дається взнаки. Про необхідність уніфікації спеціальної термінології з палітурництва для укладання наукових каталогів та баз даних також говорять і російські дослідники [18; 33].

Питання термінології вперше гостро постало при розробці уніфікованої структурованої схеми описання на кириличну рукописну книгу в рамках кодикологічних та кодикографічних досліджень [16]. Схема отримала назву «Кодикологічна модель структури формалізованого опису рукопису» і становить максимально деталізований план реєстрації зовнішніх характеристик рукописної книги, що охоплює всі можливі аспекти дослідження з урахуванням потреби в науковій інформації фахівців різного профілю, зокрема включає докладні відомості про техніку виготовлення та оздоблення, зміст та історію її побутування. При розробці схеми була здійснена спроба формалізувати рубрики й елементи описання книги, ввести уніфіковану термінологію. Від початку схема була орієнтована на нові інформаційні технології, що почали активно проникати у всі сфери людської діяльності вже в останній чверті ХХ ст.

Одночасно зі складанням схеми був проведений термінологічний аналіз понять, що використовувалися при вивченні рукописних та друкованих книг українськими дослідниками. Результати були доволі невтішними. Виявилося, що в Україні відсутні спеціальні фахові словники з палітурництва, в яких можна знайти ремісничі терміни, пов'язані з процесами виготовлення книг різного призначення. Єдиний словник, який міг стати в нагоді укладачам на той час, – це короткий російсько-український словник поліграфічних та видавничих термінів, орієнтований на книги машинного виробництва [31], а також статті П. Курінного [34], К. Широцького [65; 66] та Д. Щербаківського [68; 69], присвячені оправам українських середньовічних книг. Вказаними працями обмежувалася й українська термінологія з бібліопегістики. Російськомовних друківаних джерел було значно більше, це роботи П. Симоні [37; 48; 49] та В. Калугіна [20–27], присвячені лексиці середньовічної палітурної справи; публікації матеріалів з історії техніки книжкової справи, виявлених у рукописних джерелах ХV–ХVІІІ ст., посібники (рос. «руководства») ХІХ ст. з оправлення книг [7; 15; 19; 42; 50; 62], словники та енциклопедії з бібліотечної справи [52], книгознавства [28; 64], поліграфії [6] та видавничої справи [53].

Саме відсутність усталених україномовних термінів з виробництва рукописних книг змусила укладачів спершу скласти російськомовну схему, а вже потім добирати українські еквіваленти термінів [16, с. 35–67, 107–143]. Така двомовна схема стала основою для українсько-російського тезаурусу з кодикології та бібліопегістики, що почав формуватися в

ІР НБУВ ще наприкінці ХХ ст. Деякі найбільш уживані терміни з цього тезаурусу, переважно ті, що стосуються інтролігаторства та палітурництва, були згодом опубліковані додатком до монографії О. М. Гальченко «Оправа східнослов'янських рукописних книг та стародруків в Україні» [9]. Цей додаток став першим коротким словником фахових термінів, що використовуються зараз українськими дослідниками при описуванні оправ рукописних книг та стародруків.

Останнім часом виходить друком чимало словників, присвячених книжковій справі, але вони переважно спрямовані на термінологію друкованої книги (книгознавство та видавнича справа). Рукописна книга відображена в цих словниках дуже мало, а термінологія з виробництва середньовічних книг не представлена зовсім.

Сьогодні частина термінів, що вживаються при вивченні рукописної книги, зафіксована загальними словниками з наукової термінології [46] та спеціальними словниками й енциклопедіями з фахової термінології – бібліотечними [4; 58], книгознавчими [29; 56], видавничими [40; 43; 55; 63], поліграфічними [32; 45; 59; 63], а також галузевими словниками целюлозо-паперового виробництва [35; 61]. Деякі терміни, що стосуються типології середньовічних рукописних книг, можна знайти в архівознавчих словниках [5; 30] та словниках з історії України [14].

При вивченні західноєвропейських оправ рукописних книг та стародруків українські дослідники використовують переважно терміни, що наводяться в двомовних та багатомовних фахових словниках з бібліотечної справи [4; 51], книгознавства [2], поліграфії [1], видавничої справи [38], палітурництва [74], архівознавства [12; 71; 72] та матеріалознавства [3].

Відсутність фахових словників змушує дослідників присвячувати питанням палітурної термінології та лексики виробництва середньовічних рукописних та друкованих книг цілі розділи або окремі додатки в монографіях [36; 70; 73; 75] та методичних рекомендаціях з описування рукописних книг [41, с. 12–20] і стародруків [60].

Терміни з іншомовних джерел українські дослідники зазвичай транслітерують або калькують на власний розсуд, іноді ігноруючи наявну українську історичну лексику з книговиробництва. Це також є однією з причин вживання термінів-синонімів.

Переклад, особливо науково-технічних термінів, завжди має значні труднощі, адже полісемія слів у різних мовах часто не збігається, і переносні значення в кожній мові розвиваються по-своєму. Тож питання про шляхи проникнення іншомовних слів в українську мову виявляються досить складним і малодослідженим.

Глобалізація інформаційного простору, прагнення до уніфікації та стандартизації інформаційних продуктів вимагають адекватного перекладу вживаних українських термінів на англійську мову, оскільки в сучасному світі вона найпоширеніша і неофіційно вважається міжнародною мовою практично всіх галузей науки. Відповідно переклад англійських термінів на українську мову вимагає знання галузі, розуміння змісту термінів англійською і знання термінології рідною мовою. Важливість цього питання засвідчила робота над базами даних (БД) «Кодекс» та «Оправи кириличних рукописних книг XIV–XVIII ст.», розробкою та створенням яких займається відділ кодикології та кодикографії ІР НБУВ. Виявилось, що знання ремісничих термінів з техніки виготовлення оправ, що застосовуються при описуванні їхніх конструкції та оздоблення, не завжди допомагає при перекладі цих термінів англійською або іншою мовою, особливо коли йдеться про багатозначні терміни та такі, що вживаються паралельно в багатьох галузях науки. Інтернет-словники та автоперекладачі, якими досить часто супроводжуються сучасні БД та інтернет-ресурси, не дають адекватного перекладу, і навіть зі знанням мови, якою створена БД, без фахового словника зрозуміти терміни, особливо багатозначні, буває досить важко. Наприклад, таким багатозначним є термін «оправа», що найчастіше зустрічається як у назвах майже всіх БД на книжковій оправі, так і в наповненні цих БД, однак автоперекладач Google жодного разу не переклав його правильно – ані з англійської, німецької, французької мов, ані з російської. Зазвичай «оправа» перекладається як «в'язка», «зв'язування», «переплетення» тощо.

Саме багатозначністю окремих термінів обумовилося те, що паралельно зі створенням БД ще наприкінці ХХ ст. розпочалися роботи з виявлення та збирання англійських еквівалентів українських ремісничих термінів з книговиробництва та історії побутування середньовічної книги для створення тримовного (українсько-російсько-англійського) термінологічного словника. Ці роботи тривають і дотепер. У процесі збирання іншомовних термінів виявилось, що визначення інколи не допомагають зрозуміти, в якому значенні вживається той чи інший термін або словосполучення. Натомість візуальний ряд, що супроводжує зібрані терміни, дає змогу зрозуміти, про що йдеться, і підібрати еквіваленти іноземного терміна українською мовою.

Формування українського тезаурусу термінів з кодикології та бібліопегістики не може обмежуватися суто ремісничими поняттями, пов'язаними з історією розвитку техніки інтролігаторства та палітурництва. Це засвідчили подальші дослідження оздоблення українських та західноєвропейських оправ з українських книгосховищ. Їхнє активне

вивчення в Україні розпочалося тільки на початку ХХІ ст. Справа в тому, що більшість середньовічних кирилических книг, які дійшли до сьогодні, – це релігійні книги, богослужбові та четві, оправи яких оздоблювалися з урахуванням їхнього змісту. Наприклад, на сюжетних кліше (косинці, середники, плакетки), що використовувалися для ошатних оправ рукописних книг та стародруків, зустрічаються зображення переважно релігійного змісту, які можуть бути описані за допомогою церковної та іконографічної термінології, частково відображеної в мистецтвознавчих словниках [10; 11; 13; 39; 67] і в словниках з іконопису [17; 47], релігійної та церковно-обрядової термінології [44].

Іконографічні та мистецтвознавчі дослідження оздоблення українських середньовічних оправ висвітлили ще один напрям у створенні українського фахового тезаурусу – збирання, систематизацію та уніфікацію термінів і понять для описування оздоблення та декору оправ, створених у різний час як на українських землях, так і поза ними. Значна частина термінів для описування техніки, характеру та сюжетів оздоблення оправ також не уніфікована, і відповідна робота перебуває на початковому етапі.

Як бачимо, кодикологічна та бібліопегістична термінологія не обмежується суто ремісничими термінами з виробництва та побутування рукописної книги, значну частину вживаних термінів становлять запозичення з інших галузей науки – мистецтвознавства, матеріалознавства, релігієзнавства тощо.

Слід пам'ятати, що переважна більшість українських ремісничих термінів зі створення рукописних книг має іноземне походження, переважно грецьке, латинське, німецьке, французьке, і увійшли вони до української мови або безпосередньо, або через російську та польську. Відсоток суто українських термінів серед них незначний, але він є.

Переважна більшість сучасних термінів, базових при вивченні писемних пам'яток у формі книги-кодексу (архівних документів, рукописних та друкованих книг), значною мірою співпадають у книгознавстві, кодикології, бібліопегістиці, архівознавстві, документознавстві тощо, адже були запозичені з професійної лексики ремесел із різних етапів створення та виготовлення книг – книгописання, палітурництва, друкарської справи тощо. Визначення етимології багатьох з цих термінів – справа досить складна, і все ж необхідна, щоб чітко визначити правомірність їхнього використання, особливо, коли одночасно вживаються як місцеві, так і запозичені з інших мов. Це справа подальших термінологічних досліджень.

Отож у створенні українського словника з ремісничої лексики книговиробництва та палітурництва можна визначити кілька етапів.

1. Збирання і складання переліку та картотеки фахових термінів.

Їх створення та поповнення відбувається в декількох напрямках:

- цілеспрямований перегляд термінологічних словників та фахових монографій, як українською, так і іноземними мовами (російською, англійською, польською, німецькою тощо) для виявлення термінів, що стосувалися різних аспектів виготовлення та вивчення рукописної книги;
- фіксація окремих історичних ремісничих термінів, виявлених при роботі з архівними документами (прибутково-видавничими книгами українських друкарень; візитаціями монастирів, окремих церков і єпархій; особовими архівами книгознавців та мовознавців, які займалися питаннями історичної термінології) та з рукописними книгами (окремі ремісничі терміни згадуються в приписках та записах власників та виробників, зокрема переписувачів, інтролігаторів, граверів, друкарів, на книгах). З огляду на те, що українська професійна лексика з виробництва середньовічних книг дослідникам не відома, було визнано за доцільне збирати, крім історичних фахових термінів, також вузькоспеціальні застарілі терміни та діалектизми, що зустрічаються при вивченні давньоруських та українських рукописних і друкованих джерел;
- збір ілюстративного матеріалу (малюнків, фото, схем тощо) з техніки виготовлення та оздоблення середньовічних рукописних книг і стародруків, створених у різних країнах як за давніх часів, так і зараз;
- упорядкування термінів та понять за абеткою з фіксуванням джерел, в яких вони були виявлені. Щоб уникнути різночитань та інших непорозумінь у їхньому вживанні, збираються також усі варіанти пояснень до терміна (визначення, тлумачення, трактування, експлікація). Для багатозначних термінів наводяться сфери використання, встановлюються подібність або відмінність формулювань за істотними або несуттєвими ознаками. Крім того, при наведенні відмінностей у трактуванні понять, узятих з різних наукових дисциплін, не порівнюються і не змішуються, а навпаки, підкреслюються особливості дисциплінарної специфіки;
- при введенні нового терміна, пропонувалося його пояснення або визначення, обґрунтування його адекватності та правомірності використання. Зазвичай такі терміни супроводжуються ілюстрацією;
- створенні картотеки «персоналій» – осіб, які займалися створенням рукописних книг та оправи (переписувачі, інтролігатори, гравери, художники тощо), згаданих у рукописних книгах. На картках зазначаються: прізвище, ім'я, професія, джерело інформації, час діяльності в межах століття.

2. Переклад, редагування та уніфікація термінів. Переклад може бути дуже точним за допомогою синонімів, тлумачення або транслітерації

терміна. Для належного підбору українського відповідника враховувалася вмотивованість терміна і точність передачі позначуваного поняття українською мовою. Після відпрацювання основного масиву термінів був сформований перелік тримовного (українсько-російсько-англійського) тезаурусу у вигляді таблиці, упорядкованої за українською абеткою. Для ряду термінів не вдалося встановити російські та англійські відповідники до українських термінів. Робота над їх пошуком триває. Уніфікація термінології для описування рукописної книги потребує спільних зусиль фахівців з різних галузей.

3. Створення електронного візуального фахового словника ремісничих термінів на книгу. Нині в українській лексикографії склалася ситуація, коли укладання окремих фахових словників не встигає за розвитком наукових досліджень, а наявні словники не розкривають усіх закономірностей функціонування окремих фахових термінів. Подібна ситуація конче вимагає перебудови системи укладання фахових словників. Створення різноманітних електронних словників є одним зі шляхів вирішення цієї проблеми в Україні.

Як спробу хоча б частково вирішити проблему відсутності українського термінологічного словника палітурних ремісничих термінів на виготовлення книг домашнього періоду розробники БД «Оправи кирилических рукописних книг XIV–XVIII ст.» почали створювати електронний візуальний словник як невід’ємну складову цієї БД. Основою візуального словника став масив (близько 2 тис.) зібраних на сьогодні ремісничих термінів. Уже відпрацьовано робочий аркуш структури словникової статті й розпочато введення термінів у БД у режимі тестування. Надалі до цього словника увійдуть не тільки палітурні терміни, а й будь-які кодикологічні, книгознавчі та мистецтвознавчі.

Питання термінології в кодикології та бібліопегістиці й досі залишається актуальним і потребує нагального створення термінологічного словника. Маємо надію, що невдовзі зможемо представити науковому загалу електронний варіант фахового словника цих термінів.

Список використаних джерел

1. Англо-русский полиграфический словарь / под ред. А. А. Тюрина. – М. : Физматгиз, 1962. – 450 с.
2. Англо-русский словарь книговедческих терминов / сост. Т. П. Елизаренкова. – М. : Сов. Россия, 1962. – 510 с.
3. Англо-русский текстильный словарь / сост. З. Е. Рабинович ; ред. К. К. Лупандина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Физматгиз, 1961. – 640 с.

4. Англо-український тлумачний словник з бібліотечної справи та інформатики / підготовлений членами Бібліотечного англomовного клубу [Ж. Б. Доля, О. Ю. Кузнецов]. – К., 1999. – 58 с.
5. Архівістика : термінологічний словник / авт.-упорядн.: К. Є. Новохатський, К. Т. Селіверстова, Н. І. Гончарова та ін. ; Головне архівне управління при Кабміні України, Укр. держ. наук.-дослід. ін-т арх. справи та документознавства – К., 1998. – 106 с.
6. Полиграфический словарь / сост. О. Я. Басин. – М. : Книга, 1964. – 388 с.
7. Бауэр Э., Франке А. Переплетное ремесло : полный курс переплетного ремесла / Э. Бауэр, А. Франке. – Пер. с нем. – СПб., 1913. – 224 с.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2004. – 1440 с.
9. Гальченко О. М. Вибрані терміни з інтролігаторства та палітурництва / О. М. Гальченко // Оправа східнослов'янських рукописних книг та стародруків в Україні / О. М. Гальченко ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису. – К., 2005 – С. 236–284.
10. Герасимчук Л. ArtLex : Англо-український словник мистецтвознавця / Л. Герасимчук. – К. : Грот, 2003. – 124 с.
11. Герасимчук Л. ArtLex : Англійсько-український мистецтвознавчий словник / Л. Герасимчук. – К. : Криниця, 2004. – 96 с.
12. Гредасова Н. И., Ренуло Л. В. Англо-русский словарь архивной терминологии / Н. И. Гредасова, Л. В. Ренуло. – Вып. 1. – М., 1992. – 188 с.
13. Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник : у 2 т. – Львів. : Афіша, 2000.
14. Джерелознавство історії України : довідник : навч. посіб. для студ. / Я. Є. Боровський, М. Я. Варшавчик, І. Н. Войцехівська та ін. ; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 1998. – 211 с.
15. Фёдоров П. А. Домашний переплётчик : практическое руководство к переплётному мастерству для любителей и самообучения (сост. по Adam, Bosquet, Lenormand и др.) / П. А. Фёдоров. – СПб. : Изд. В. И. Губинского, 1898. – 212 с.
16. Дубровіна Л. А. Кодикографія української та східнослов'янської рукописної книги і кодикологічна модель структури формалізованого опису рукопису / Л. А. Дубровіна, О. М. Гальченко, О. А. Іванова – К. : ІУА, 1992. – 153 с.
17. Замятина Н. А. Терминология русской иконописи / Н. А. Замятина. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1997. – 272 с.
18. Золотова М. Проблемы терминологии описания переплетов книжных памятников / М. Золотова // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – К., 2013. – Вип. 35. – С. 640–647
19. Иллюстрированный переплётчик, практическое руководство переплётного, футлярного, портфельного, картонажного, конвертного и линовального мастерства, ручным и машинным способом / К. Герцог, Ф. Пайлер, Р. Метц ; пер. с нем. М. Мунина. – М. : Тип. Ф. Йогансона, 1889. – II, 297, IX с.

20. Калугин В. В. Вопросы описания древнерусских обиходных переплёттов : словарь специальной переплётной техники / В. В. Калугин // Методические рекомендации по описанию славянорусских рукописей, хранящихся в СССР / Институт славяноведения и балканистики АН СССР ; отв. ред. Л. П. Жуковская. – Вып. 3, ч. 2. – М., 1990. – С. 201–245.
21. Калугин В. В. Запись Наслава на «Мстиславовом евангелии» и древнерусская лексика книжного дела / В. В. Калугин // Древнерусский литературный язык и его отношение к старославянскому : сб. науч. тр. – М. : Наука, 1987. – С. 111–117.
22. Калугин В. В. Лексика переплётного дела Древней Руси / В. В. Калугин // Русская речь. – М. : Наука, 1983. – № 3. – С. 90–95.
23. Калугин В. В. Малоизвестные источники по специальной лексике и технике книжного дела / В. В. Калугин // Археография и источниковедение Сибири. – Вып. 15 : Источники по истории общественного сознания и литературы периода феодализма. – Новосибирск : Наука, 1991. – С. 246–253.
24. Калугин В. В. «Указ како книги переплетати» как источник по специальной лексике книжного дела XVII–XVIII вв. / В. В. Калугин // История русского языка и лингвистическое источниковедение : сб. ст. / АН СССР, Ин-т рус. яз. – М. : Наука, 1987. – С. 109–116.
25. Калугин В. В. Русская лексика переплётного дела XI–XVII вв. : автореф. дис. ... канд. филол. наук / В. В. Калугин / АН СССР, Ин-т рус. яз. – М., 1987 – 21 с.
26. Калугин В. В. «Указ о художестве книжного переплётта» по спискам из собрания Е. Е. Егорова и Ф. А. Каликина / В. В. Калугин // Записки Отдела рукописей ГБЛ. – Вып. 46. – М., 1987. – С. 82–94.
27. Калугин В. В. «Указ о художестве книжного переплётта» как источник по технике и специальной лексике книжного дела в Древней Руси / В. В. Калугин // Литература Древней Руси: источниковедение : сб. науч. тр. – Ленинград : Наука, 1988. – С. 164–176.
28. Книговедение : энциклопедический словарь / ред. кол.: Н. М. Сикорский (гл. ред.) [и др.]. – М. : Советская энциклопедия, 1982. – 664 с.
29. Ковальчук Г. І. Тлумачний словник історико-книгознавчих та бібліотекознавчих термінів : додаток 1 / Г. І. Ковальчук // Книжкові пам'ятки (рідкісні та цінні книжки) в бібліотечних фондах. – К. : НБУВ, 2004. – С. 541–637.
30. Короткий російсько-український словник архівних термінів / упоряд.: В. В. Болдирев, Л. М. Гордієнко. – К. : КДІК, 1993. – 16 с.
31. Краткий русско-украинский словарь полиграфических и издательских терминов / сост. В. И. Бова, Н. П. Доломино. – К. : Техніка, 1969. – 114 с.
32. Короткий тлумачний словник поліграфічних термінів / уклад.: Ю. Жидецький, К. Логач. – Львів : Основа, 1996. – 48 с.
33. Крушельницкая Е. В., Стриженко Э. В. К вопросу унификации специальной терминологии при описании переплёттов славянских рукописей в системе электронного каталога / Е. В. Крушельницкая, Э. В. Стриженко // Рукописная книга Древней Руси и славянских стран: от кодикологии к текстологии / отв. ред. А. А. Романова. – СПб. : Димитрий Буланов» 2004. – С. 31–47.

34. Курінний П. Лаврські інтролігатори XVII–XVIII ст. / П. Курінний. – Труды УНІК. – Т. 1 : [відбиток]. – К., 1926. – С. 5–39.
35. Макушина А. В. Російсько-український тлумачний словник термінів целюлозно-паперового виробництва / А. В. Макушина // Лісовий журнал. – 1993. – № 4. – С. 38–42; № 5. – С. 46–48; № 6. – С. 45–48; 1994. – № 1. – С. 45–47; № 2. – С. 45–47; № 3. – С. 44–48; № 4. – С. 46–48; № 5. – С. 45–48; № 6. – С. 43–48.
36. Мокрецова И. П. Средневековый книжный переплет. История, материалы и техника, принципы реставрации. Учебное пособие / авт.-сост. И. П. Мокрецова. – М. : РГГУ, 2005 – 82 с.
37. Мотовилов В., Валк-Фалк Э. Русская переплётная техника и её терминология по работам Симони / В. Мотовилов, Э. Валк-Фалк // Raamat-aeg restaureerimine. Artiklite kogumik. – Вып. 3. – Тарту, 1976. – С. 64–110.
38. Мора И. Словарь по издательскому делу на 20 языках = Husznyelvű kiadoi szotar / И. Мора. – Будапешт, 1974. – 389 с.
39. Ничкало С. А. Мистецтвознавство : короткий тлумачний словник : Архітектура. Живопис. Скульптура. Графіка. Декоративно-ужиткове мистецтво / С. А. Ничкало. – К. : Либідь, 1999. – 208 с.
40. Огар Е. І. Українсько-російський та російсько-українській словник-довідник з видавничої справи / Е. І. Огар. – Львів : Палітра друку, 2002. – 224 с.
41. Осокина Е. А. Описание обиходных переплетов кириллических рукописных книг : методические рекомендации / Е. А. Осокина. – Ростов, 2006. – 22 с.
42. Переплётчик : полное практическое руководство к переплётному делу / сост. В. Верига. – 5-е изд., испр. и доп. – СПб. : Тип. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1896. – 278 с.
43. Поліграфія та видавнича справа : рос.-укр. тлумачний словник / уклад. : Б. В. Дурняк, О. В. Мельников, О. М. Васишин, О. Г. Дячок. – Львів : Афіша, 2002. – 456 с.
44. Пуряева Н. Словник церковно-обрядової термінології / Н. Пуряева. – Львів : Свічадо, 2001. – 160 с.
45. Російсько-українській словник найбільш вживаних поліграфічних термінів / уклад. : В. Р. Буртник, О. Ю. Павлова, Т. В. Стратійчук. – Львів : Поліграф. технікум, 1989. – 58 с.
46. Російсько-український словник наукової термінології : у 3 кн. – Кн. 1 : Суспільні науки / Й. Ф. Андерш, С. А. Воробйова, М. В. Кравченко та ін. – К. : Наукова думка, 1994. – 600 с.
47. Русско-английский и англо-русский глоссарий иконописных, богословских и реставрационных терминов / сост. Е. И. Хрущева. – М. : ВХНРЦ, 2001. – 149 с.
48. К истории обихода книгописца, переплётчика и иконного писца при книжном и иконном строении. Материалы для истории техники книжного дела и иконописи, извлечённые из русских и сербских рукописей и других источников XV–XVIII столетий / собр., введ. ст. и прим. П. Симони. – Вып. 1. – Спб. : Изд-во ОЛДП, 1906. – IX, 239 с.

49. Опыт сборника сведений по истории и технике книгопереплетного искусства на Руси, преимущественно в допетровское время, с XI по XVIII столетие включительно : тексты – материалы – снимки / собр. и прим. снабдил П. Симони. – СПб. : Изд-во ОЛДП, 1903. – XIV, 308 с.
50. Симонов Л. П. Переплетное мастерство и искусство украшения переплёта: художественные стили, чистка, исправление и хранение книг / Л. П. Симонов. – СПб. : Тип. Е. Евдокимова, 1897. – XIV, 464 с.
51. Словари библиотечно-библиографических терминов : англо-русский, немецко-русский, французско-русский. С приложением списка латинских слов / сост. Л. Б. Хавкина. – М. : Книжная палата, 1952. – 233 с.
52. Словарь библиотечных терминов / ред. А. О. Чубарьян. – М. : Книга, 1976. – 223 с.
53. Словарь издательских терминов / сост. Ф. С. Сонкина (рук.), А. К. Бадигин, Н. И. Волкова, В. П. Смирнова ; под ред. А. Э. Мильчина. – М. : Книга, 1983. – 207 с.
54. Словарь української мови : у 4 т. – Т. 1 : А–Ж / упоряд. з додатком власного матеріалу Б. Грінченко ; НАН України. – К., 1907. – 494 с.
55. Словник-довідник основних видавничих термінів (для практики наукових установ) / пер. і упорядкув. А. І. Радченко. – К. : Академперіодика, 2009. – 72 с.
56. Словник книгознавчих термінів / уклад.: В. Я. Буран, В. М. Медведєва, Г. І. Ковальчук, М. І. Сенченко. – К. : Аратта, 2003. – 160 с.
57. Словник української мови : в 11 т. – Т. 1. – К. : Наукова думка, 1970. – 799 с.; Т. 5. – К. : Наукова думка, 1974. – 840 с.
58. Сташко М. Російсько-український словник бібліотечно-бібліографічних термінів / М. Сташко. – Львів : БаК, 1996. – 200 с.
59. Таланчук П. М. Норми української науково-технічної мови. Тлумачний словник термінів з видавничої, поліграфічної та пакувальної справи / П. М. Таланчук, С. Я. Ярема, Ю. М. Коровайченко, С. М. Ярема, В. С. Моргонюк. – К. : Ун-т «Україна», 2006. – 664 с.
60. Терминологический словарь // Правила библиографического описания старопечатных изданий / сост. И. М. Полонская, Н. П. Черкашина ; Рос. гос. б-ка. – М., 2003. – С. 254–269.
61. Тлумачний словник термінів целюлозно-паперового виробництва / уклад. В. А. Сологуб ; ВАТ «УкрНДІ паперу». – К. : Києво-Могилянська академія, 2005. – 300 с.
62. Фёдоров П. А. Домашний переплётчик : практическое руководство к переплётному мастерству для любителей и самообучения (сост. по Adam, Bosquet, Lenormand и др.) П. А. Фёдоров. – 3-е изд., испр. и доп. – СПб. : Изд. В. И. Губинского, 1911. – 242, [2] с.
63. Український тлумачний словник видавничо-поліграфічної справи / уклад.: П. О. Киричок, О. М. Величко, С. Ф. Гавенко, О. В. Зоренко, Т. Ю. Киричок, Т. В. Розум. – К. : НТУУ «КПІ», 2011. – 895 с.
64. Шамурин Е. И. Словарь книговедческих терминов для библиотекарей, библиографов, работников печати и книжной торговли / Е. И. Шамурин. – М. : Советская Россия, 1958. – 387 с.

65. Широцький К. В. Кольорові папери / К. В. Широцький // Книгарь. – К., 1918. – Ч. 12–13. – С. 691–694.
66. Широцький К. В. Наше стародавнє інтролігаторство / К. В. Широцький // Книгарь. – К., 1919. – Ч. 17. – С. 1031–1036.
67. Шкаруба Л. М. Російсько-український словник художніх термінів : навч. посібник для студ. вузів / Л. М. Шкаруба, Л. С. Спанатій. – К. : Каравела, 2004. – 320 с.
68. Щербаківський Д. Золотарська оправа книжки в XVI–XIX століттях на Україні / Д. Щербаківський // Бібліологічні вісті. – К., 1924. – № 1/2. – С. 101–113.
69. Щербаківський Д. Оправа книжок у київських золотарів XVII–XVIII ст. / Д. Щербаківський // Труды УНІК. – Т. 1 [відбиток]. – К., 1926. – 52 с.
70. Diehl E. Bookbinding, its background and technique : in 2 vols. – New York : Rinehard & Co., 1946.
71. Dictionary of archival terminology : English and French, with equivalents in Dutch, German, Italian, Russian and Spanish / ed. by P. Walne. – ICA handbooks series, vol. 7. – 2nd rev. ed. – München ; New York ; London ; Paris : K. G. Saur, 1988. – 212 p.
72. Glossary of basic archival and library conservation terms: English with equivalents in Spanish, German, Italian, French and Russian / ed. by C. C. Nogueira. – München ; New York ; London ; Paris : K. G. Saur, 1988. – 101 p.
73. Middleton B. C. A history of English craft bookbinding technique / B. C. Middleton. – New York ; London : Hafner Publishing Co., 1963 – XV, 307 p.
74. Roberts M. E. Book-binding and the conservation of book. A dictionary of descriptive terminology / M. E. Roberts. – Washington : Library of Congress, 1982. – 196 p.
75. Szirmai, J. A. The archaeology of medieval bookbinding / J. A. Szirmai. – Aldershot ; Hants ; Brookfield : Ashgate, 1999. – XVI, 352 p.

References

1. Tiurin, A. A. (Ed.). (1962). *Anglo-russkii poligraficheskii slovar* [English-Russian printing and publishing dictionary]. Moscow: Fizmatgiz. [In Russian, English].
2. Elizarenkova, T. P. (Comp.). (1962). *Anglo-russkii slovar knigovedcheskih terminov* [English-Russian bookman's dictionary]. Moscow: Sovetskaia Rossiia. [In Russian, English].
3. Rabinovich, Z. E. (Comp.). (1961). *Anglo-russkii tekstilnyi slovar* [English-Russian textile dictionary] (K. K. Lupandina, Ed., 2nd rev. ed.). Moscow: Fizmatgiz. [In Russian, English].
4. Dolia, Zh. B., Kuznietsov O. Yu. (Comps.). (1999). *Anhlo-ukrainskyi tлумachnyi slovnyk z bibliotechnoi spravy ta informatyky* [English-Ukrainian dictionary of librarianship and information science]. Kyiv. [In Ukrainian, English].
5. Novokhatskyi, K. E., Seliverstova, K. T., Honcharova, N. I. et al. (Comps.). (1998). *Arkhivistyka: terminolohichnyi slovnyk* [Arhival science: terminological dictionary]. Kyiv. [In Ukrainian].

6. Basin, O. Ia. (Comp.). (1962). *Poligraficheskii slovar* [Printing and publishing dictionary]. Moscow: Kniga. [In Russian].
7. Bauer, Ie., Franke, A. (1913). *Perepletnoe remeslo: polnyi kurs perepletного remesla* [Binding craft: full course of bookbinding craft] (Trans. from German). Saint Petersburg. [In Russian].
8. Busel, V. T. (Comp., ed.-in-chief). (2004). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Great dictionary of modern Ukrainian]. Kyiv; Irpin: Perun. [In Ukrainian].
9. Halchenko, O. M. (2005). Vybrani terminy z introlihatorstva ta paliturnytstva [Selected terms of bookbinding craft]. In O. M. Halchenko *Oprava skhidnoslovianskykh rukopysnykh knyh ta starodrukiv v Ukraini* [Bookbinding of Eastern Slavic manuscripts and early printed books in Ukraine] (pp. 236–284). Kyiv. [In Ukrainian].
10. Herasymchuk, L. (2003). *ArtLex: anhlo-ukrainskyi slovnyk mystetstvoznavsia* [Artlex: English-Ukrainian dictionary of art]. Kyiv: Hrot. [In Ukrainian].
11. Herasymchuk, L. (2004). *ArtLex. Anhliisko-ukrainskyi mystetstvoznavchyi slovnyk* [English-Ukrainian dictionary of art]. Kyiv: Krynysia. [In Ukrainian].
12. Gredasova, N. I., Renulo, L. V. (1992). *Anglo-russkii slovar arkhivnoi terminologii* [English-Russian dictionary of archival terminology]. Moscow. [In Russian].
13. *Dekoratyvno-uzhytkove mystetstvo: slovnyk* [Decorative and applied arts: dictionary]. (2000). In 2 vols. Lviv: Afisha. [In Ukrainian].
14. Borovskiy, Ya. Ye., Varshavchuk, M. Ya., Voitsekhivska, I. N. et al. (1998). *Dzhereznavstvo istorii Ukrainy: dovidnyk: navchalnyi posibnyk dlia studentiv* [Ukrainian history source studies: reference book: manual for students]. Kyiv. [In Ukrainian].
15. Fedorov, P. A. (Comp.). (1898). *Domashnii perepletchik: prakticheskoe rukovodstvo k perepletnomu masterstvu dlia liubitelei i samoobuchenia*. [Home bookbinder: a practical guide to bookbinding craft for amateurs and self-learning]. (Compiled after Adam, Bosquet, Lenormand et al.). Saint Petersburg: V. I. Gubinskii. [In Russian].
16. Dubrovina, L. A., Halchenko, O. M., Ivanova, O. A. (1992). *Kodykohrafiia ukrainskoi ta skhidnoslovianskoi rukopysnoi knyhy i kodykologichna model struktury formalizovanoho opysu rukopysu* [Codicography of Ukrainian and Eastern Slavic manuscripts and a codicological structure model of a manuscript formalized description]. Kyiv: Instytut ukrainskoi archeohrafi. [In Ukrainian].
17. Zamiatina, N. A. (1997). *Terminologiiia russkoi ikonopisi* [Terminology of Russian icon-painting], Moscow: Shkola “Iazyki russkoi kultury”. [In Russian].
18. Zolotova, M. (2013). Problemy terminologii opisaniia perepletov kniznykh pamiatnikov [Terminology problems of book artifacts bindings description]. In *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskogo* [Transactions of V. Vernadsky National Library of Ukraine], Is. 35, pp. 640–647. Kyiv. [In Russian].
19. Gertcog, K., Pailer, F., Mettc, R. (Comps.). (1889). *Illiustrirovannyi perepletchik, prakticheskoe rukovodstvo perepletного, futliarnogo, portfelnogo, kartonazhnogo, konvertного i linovalного masterstva, ruchnym i mashinnym sposobom* [Illustrated binder, a practical guide to binding, casing, portfolio, cardboard, envelope and rulling craft: manual and machine techniques] (M. Munin, Trans.). Moscow: F. Johanson printing house. [In Russian].

20. Kalugin, V. V. (1990). Voprosy opisaniia drevnerusskikh obikhodnykh perepletov: slovar spetsialnoi perepletnoi tekhniki [The issues of description of Old Russian everyday bindings: glossary of special bookbinding technology]. In *Metodicheskie rekomendatsii po opisaniiu slaviano-russkikh rukopisei, khраниashchikhsia v SSSR* [Guidelines for description of Slavic-Russian manuscripts deposited in the USSR] (Is. 3, Pt. 2, pp. 201–245). Moscow. [In Russian].
21. Kalugin, V. V. (1987). Zapis Naslava na “Mstislavovom evangelii” i drevnerusskaia leksika knizhnogo dela [Naslav note on Mstislav Gospel and Old Russian vocabulary of book craft]. In *Drevnerusskii literaturnyi iazyk i ego otnoshenie k staroslavianskomu: sbornik nauchnykh trudov* [Old Russian literary language and its relation to the Old Slavonic: collection of scientific papers] (pp. 111–117). Moscow: Nauka. [In Russian].
22. Kalugin, V. V. (1983). Leksika perepletного dela Drevnei Rusi [Vocabulary of bookbinding in Ancient Rus]. In *Russkaia rech* [Russian speech], No. 3, pp. 90–95. [In Russian].
23. Kalugin, V. V. (1991). Maloizvestnye istochniki po spetsialnoi leksike i tekhnike knizhnogo dela [Little-known sources of special vocabulary and techniques of book craft]. In *Arkheografiia i istochnikovedenie Sibiri* [Archeography and source studies of Siberia]: Is. 15: *Istochniki po istorii obshchestvennogo soznaniia i literatury perioda feodalizma* [Sources of the history of public conscience and literature in feudalism], pp. 246–253. Novosibirsk: Nauka. [In Russian].
24. Kalugin, V. V. (1987). “Oukaz kako knigi perepletati” kak istochnik po spetsialnoi leksike knizhnogo dela XVII–XVIII vv. [“Oukaz kako knigi perepletati” as a source of the special book vocabulary of the 17th–18th centuries]. In *Istoriia russkogo iazyka i lingvisticheskoe istochnikovedenie: sbornik statei* [History of the Russian language and linguistic source studies: collection of scientific papers] (pp. 109–116). Moscow: Nauka. [In Russian].
25. Kalugin, V. V. (1987). *Russkaia leksika perepletного dela XI–XVII vv.* [Russian vocabulary of bookbinding of the 11th–17th centuries] (Extended abstract of a PhD dissertation). Academy of Sciences of USSR, Institute of Russian Language. Moscow. [In Russian].
26. Kalugin, V. V. (1987). “Ukaz o khudozhestve knizhnogo perepleta” po spiskam iz sobraniia E. E. Egorova i F. A. Kalikina [“Decree on the art of bookbinding” in the lists of the collection of E. E. Egorov and F. A. Kalikin]. In *Zapiski otdela rukopisei Gosudarstvennoi biblioteki imeni V. I. Lenina* [Notes of the Department of manuscripts of V. I. Lenin State Library], Is. 46, pp. 82–94. Moscow. [In Russian].
27. Kalugin, V. V. (1988). “Ukaz o khudozhestve knizhnogo perepleta” kak istochnik po tekhnike i spetsialnoi leksike knizhnogo dela v Drevnei Rusi [“Decree on the art of bookbinding” as a source for the study of technology and special vocabulary of book industry in Ancient Rus]. In *Literatura Drevnei Rusi: istochnikovedenie: sbornik nauchnykh trudov* [Literature of Ancient Rus: source studies: collection of scientific papers] (pp. 164–176). Leningrad: Nauka. [In Russian].
28. Sikorskii, N. M. (Ed.-in-chief). (1982). *Knigovedenie: entsiklopedicheskii slovar* [Bibliology: encyclopedic dictionary]. Moscow: Sovetskaia entsiklopediia. [In Russian].

29. Kovalchuk, H. I. (2004). Tlumachnyi slovnyk istoryko-knyhoznavchykh ta bibliote-koznavchykh terminiv [Explanatory dictionary of historical, bibliological and library science terms]. In H. I. Kovalchuk, *Knyzhkovi pamiatky (ridkisni ta tsinni knyzhky) v biblioteknykh fondakh* [Book monuments (rare and precious books) in librarian fonds] (pp. 541–637). – Kyiv: Natsionalna biblioteka Ukrainy im. V. I. Vernadskoho. [In Ukrainian].
30. Boldyriev, V. V., Hordiienko L. M. (Comps.). (1993). *Korotkyi rosiisko-ukrainskyi slovnyk arkhivnykh terminiv* [Brief Russian-Ukrainian dictionary of archival terms]. Kyiv: KDIK. [In Ukrainian].
31. Bova, V. I., Dolomino, N. P. (Comps.). (1969). *Kratkii rusko-ukrainskii slovar poligraficheskikh i izdatelskikh terminov* [Brief Russian-Ukrainian dictionary of printing and publishing terms]. Kyiv: Tekhnika. (In Russian, Ukrainian).
32. Zhydetskyi, Yu., Lohach, K. (Comps.). (1996) *Korotkyi tlumachnyi slovnyk polihrafichnykh terminiv* [Brief explanatory dictionary of printing and publishing terms]. Lviv: Osnova. [In Ukrainian].
33. Krushelnitckaia, E. V., Strizhenko, E. V. (2004). K voprosu unifikatsii spetsialnoi terminologii pri opisaniu perepletov slavianskikh rukopisei v sisteme elektronnoho kataloga [On the issue of special terminology unification when describing Slavic manuscripts' bindings in the electronic catalog system]. In A. A. Romanova, Ed., *Rukopisnaia kniga Drevnei Rusi i slavianskikh stran: ot kodikologii k tekstologii* [Handwritten book of Ancient Rus and Slavic countries: from codicology to textology] (pp. 31–47). Saint Petersburg: Dimitrii Bulanov. [In Russian].
34. Kurinnyi, P. (1926). Lavrski introlihatory XVII–XVIII st. [Lavra bookbinders of the 17–18th centuries]. In *Trudy UNIK* [Transactions of the Ukrainian Scientific Book Studies Institute] (Vol. 1, pp. 5–39). Kyiv. [In Ukrainian].
35. Makushyna, A. V. (1993, 1994). Rosiisko-ukrainskyi tlumachnyi slovnyk terminiv tseliulozno-paperovoho vyrobnytstva [Russian-Ukrainian explanatory dictionary of cellulose and paper industry terms]. In *Lisovyi zhurnal* [Forest magazine] (1993, No. 4, pp. 38–42; No. 5, pp. 46–48; No. 6, pp. 45–48; 1994, No. 1, pp. 45–47; No. 2, pp. 45–47; No. 3, pp. 44–48; No. 4, pp. 46–48; No. 5, pp. 45–48; No. 6, pp. 43–48). [In Ukrainian and Russian].
36. Mokretcova, I. P. (2005). *Srednevekovi knizhnyi pereplet. Istorii, materialy i tekhnika, printcypy restavratsii. Uchebnoe posobie* [Medieval book binding. History, materials and technology, principles of restoration. Manual]. Moscow: Rossiiskii gosudarstvennyi humanitarnyi universitet. [In Russian].
37. Motovilov, V., Valk-Falk, E. (1976). Russkaia perepletnaia tekhnika i ee terminologiiia po rabotam Simoni [Russian bookbinding machinery and its terminology by Simoni's works]. In *Raamat-aeg restaureerimine. Artiklite kogumik*, Is. 3, pp. 64–110. Tartu. [In Russian and Estonian].
38. Mora, I. (1974). *Husznyelvű kiadoi szotar*. Budapest. [In Hungarian and twenty other languages].
39. Nychkalo, S. A. (1999). *Mystetstvoznavstvo: korotkyi tlumachnyi slovnyk: Arkhitektura. Zhyvopys. Skulptura. Hrafika. Dekoratyvno-uzhytkove mystetstvo* [Short explanatory dictionary of arts: Architecture. Painting. Sculpture. Graphics. Decorative Applied Arts]. Kyiv: Lybid. [In Ukrainian].

40. Ohar, E. I. (2002). *Ukrainsko-rosiiskyi ta rosiisko-ukrainskii slovnyk-dovidnyk z vydavnychoi spravy* [Ukrainian-Russian and Russian-Ukrainian directory dictionary of publishing]. Lviv: Palitra druku. [In Ukrainian and Russian].
41. Osokina, E. A. (2006). *Opisanie obikhodnykh perepletov kirillicheskikh rukopisnykh knig: metodicheskie rekomendatsii* [Describing ordinary bindings of Cyrillic manuscripts: Guidelines]. Rostov. [In Russian].
42. Veriga, V. (Comp.). (1896). *Perepletchik: Polnoe prakticheskoe rukovodstvo k perepletnomu delu* [Binder: The Complete Practical Guide to bookbinding]. Saint Petersburg: Tipografiia Tovarishchestva I. N. Kushnerev i Ko. [In Russian].
43. Durniak, B. V., Melnykov, O. V., Vasylyshyn, O. M., Diachok, O. H. (Comps.). (2002). *Polihrafiia ta vydavnycha sprava: rosiisko-ukrainskyi tlumachnyi slovnyk* [Printing and publishing: Russian-Ukrainian dictionary]. Lviv: Afisha. [In Ukrainian and Russian].
44. Puriiaeva, N. (2001). *Slovnyk tserkovno-obriadovoi terminolohii* [Dictionary of church and ritual terminology]. Lviv: Svichado. [In Ukrainian].
45. Burtnyk, V. R., Pavlova, O. Yu., Stratiichuk, T. V. (Comps.). (1989). *Rosiisko-ukrainskii slovnyk naibilsh vzhyvanykh polihrafichnykh terminiv* [Russian-Ukrainian dictionary of the most used printing terms]. Lviv: Polihrafichnyi tekhnikum. [In Russian and Ukrainian].
46. Andersh, I. F., Vorobiova, S. A., Kravchenko, M. V. et al. (Comps.). (1994). *Rosiisko-ukrainskyi slovnyk naukovoï terminolohii* [Russian-Ukrainian dictionary of scientific terminology]: *Vol. 1. Suspilni nauky* [Social sciences]. Kyiv: Naukova dumka. [In Russian and Ukrainian].
47. Khrushcheva, E. I. (Comp.). (2001). *Russko-angliiskii i anglo-russkii glossarii ikonopisnykh, bogoslovskikh i restavratsionnykh terminov* [Russian-English and English-Russian glossary of iconographic, theological and restoration terms]. Moscow: Vserossiiskii khudozhestvennyi nauchno-restavratsionnyi tsentr. [In Russian and English].
48. Simoni, P. K. (Comp.). (1906). *K istorii obikhoda knigopistca, perepletchika i ikonnoho pistca pri knizhnom i ikonnom stroenii. Materialy dlia istorii tekhniki knizhno-go dela i ikonopisi, izvlechenye iz russkikh i serbskikh rukopisei i drugikh istochnikov XV–XVIII stoletii* [On the history of the mode of life of book scribes, book binders and icon scribes. Materials for the history of book industry and icon painting technologies, drawn from Russian and Serbian manuscripts and other sources of the 15–18th centuries]. (Is. 1). Saint Petersburg: Izdatelstvo Obshchestva Liubitelei Drevnei Pismennosti. [In Russian].
49. Simoni, P. K. (Comp.). (1903). *Opyt sbornika svedenii po istorii i tekhnike knigoperepletного khudozhestva na Rusi, preimushchestvenno v dopetrovskoe vremia, s XI po XVIII stoletie vkluchitelno: teksty – materialy – snimki* [Experience of the collected book containing information on the history and technology of bookbinding art in Russia, mainly in pre-Peter times, from the 11th through the 18th century: texts – materials – photographs]. Saint Petersburg: Izdatelstvo Obshchestva liubitelei drevnei pismennosti. [In Russian].
50. Simonov, L. P. (1897). *Perepletnoe masterstvo i iskusstvo ukrasheniia perepleta: khudozhestvennye stili, chistka, ispravlenie i khranenie knig* [Binding craft and art of

bindings decoration: artistic styles, cleaning, fixing and storage of books]. Saint Petersburg: Tipografiia E. Evdokimova. [In Russian].

51. Khavkina, L. B. (Comp.). (1952). *Slovari bibliotечно-bibliograficheskikh terminov: anglo-russkii, nemetcko-russkii, frantsuzsko-russkii* [Dictionaries of librarian and bibliographic terms: English-Russian, German-Russian, French-Russian]. Moscow: Knizhnaia palata. [In Ukrainian].

52. Chubarian, A. O. (Ed.). (1976). *Slovar bibliotечnykh terminov* [Dictionary of librarian terms]. Moscow: Kniga. [In Russian].

53. Badigin, A. K., Volkova, N. I., Smirnova, V. P. (Comps.). (1983). *Slovar izdatelskikh terminov* [Glossary of publishing terms] (A. E. Milchin, Ed.). Moscow: Kniga. [In Russian].

54. Hrinchenko, B. (Comp.). (1907). *Slovar ukrainskoi movy* [Ukrainian dictionary]: Vol. 1. A–Zh. Kyiv. [In Ukrainian].

55. Radchenko, A. I. (Trans. and Comp.). (2009). *Slovyk-dovidnyk osnovnykh vydavnych terminiv (dlia praktyky naukovykh ustanov)* [Directory dictionary of major publishing terms (for the practice of research institutions)]. Kyiv: Akadempriodyka. [In Ukrainian].

56. Buran, V. Ya., Medvedieva, V. M., Kovalchuk, H. I., Senchenko, M. I. (Comps.). (2003). *Slovyk knyhoznavchykh terminiv* [Dictionary of bookman's terminology]. Kyiv: Aratta. [In Ukrainian].

57. *Slovyk ukrainskoi movy* [Ukrainian Dictionary]. (1970, 1974). (Series ed., Vols. 1, 5). Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].

58. Stashko, M. (1996). *Rosiisko-ukrainskyi slovyk bibliotечно-bibliografichnykh terminiv* [Russian-Ukrainian dictionary of librarian and bibliographic terms]. Lviv: BaK. [In Ukrainian].

59. Talanchuk, P. M., Yarema, S. Ya., Korovaichenko, Yu. M., Yarema, S. M., Morhoniuk, V. S. (Comps.). (2006). *Normy ukrainskoi naukovo-tekhnichnoi movy. Tlumachnyi slovyk terminiv z vydavnychoi, polihrafichnoi ta pakovalnoi spravy*. [Norms of Ukrainian scientific and technical language. Dictionary of publishing, printing and packaging terms]. Kyiv: Universytet "Ukraina". [In Ukrainian].

60. Polonskaia, I. M., Cherkashina, N. P. (Comps.) (2003). *Terminologicheskii slovar* [Terminology dictionary]. In *Pravila bibliograficheskogo opisaniia staropechatnykh izdani* [Rules for bibliographic description of old printed books] (pp. 254–269). Moscow. [In Russian].

61. Solohub, V. A. (Ed.). (2005). *Tlumachnyi slovyk terminiv tselulozno-papero-voho vyrobnytstva* [Dictionary of cellulose and paper production terms]. Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia. [In Ukrainian].

62. Fedorov, P. A. (Comp.). (1911). *Domashnii perepletchik: prakticheskoe rukovodstvo k perepletnomu masterstvu dlia liubitelei i samoobuchenii*. [Home bookbinder: a practical guide to bookbinding craft for amateurs and self-learning]. (Compiled after Adam, Bosquet, Lenormand et al., 3rd rev. ed.). Saint Petersburg: V. I. Gubinskii. [In Russian].

63. Kyrychok, P. O., Velychko, O. M., Havenko, S. F., Zorenko, O. V., Kyrychok, T. Yu., Rozum, T. V. (Comps.) (2011). *Ukrainskyi tлумachnyi slovyk vydavnycho-*

polihrafichnoi spravy [Ukrainian dictionary of publishing and printing]. Kyiv: NTUU “KPI”. [In Ukrainian].

64. Shamurin, E. I. (1958). *Slovar knigovedcheskikh terminov dlia bibliotekarei, bibliografiv, rabotnikov pechati i knizhnoi torgovli* [Dictionary of bibliological terms for librarians, bibliographers, printing and book trade officers]. Moscow: Sovetskaia Rossiia. [In Russian].

65. Shyrotskyi, K. V. (1918). Koliorovi papery [Multicolor papers]. In *Knyhar* [Scribe] (Pts. 12–13, pp. 691–694). Kyiv. [In Ukrainian].

66. Shyrotskyi, K. V. (1919). Nashe starodavnie introliatorstvo [Our ancient bibliopegy]. In *Knyhar* [Scribe] (Pt. 17, pp. 1031–1036). Kyiv. [In Ukrainian].

67. Shkaruba, L. M., Spanatii, L. S. (Comps.). (2004). *Rosiisko-ukrainskyi slovnyk khudozhnikh terminiv: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vuziv* [Russian-Ukrainian dictionary of art terms: a guide for university students]. Kyiv: Karavela. [In Ukrainian and Russian].

68. Shcherbakivskyi, D. (1924). Zolotarska oprava knyzhky v XVI–XIX stolittiakh na Ukraini [Gilded book bindings in the 16–19th centuries in Ukraine]. In *Bibliolohichni visti* [Bibliology news] (No. 1/2, pp. 101–113). Kyiv. [In Ukrainian].

69. Shcherbakivskyi, D. (1926). Oprava knyzhok u kyivskykh zolotariv XVII–XVIII st. [Book bindings of Kyiv jewelers of the 17–18th centuries]. In *Trudy UNIK* [Transactions of Ukrainian Scientific Institute of Book Studies] (Vol. 1). Kyiv. [In Ukrainian].

70. Diehl, E. (1946). *Bookbinding, its background and technique* (2 vols.). New York: Rinehard & Co. [In English].

71. Walne, P. (Ed.). (1988). *Dictionary of archival terminology: English and French, with equivalents in Dutch, German, Italian, Russian and Spanish* (2nd rev. ed., Vol. 7). München, New York, London, Paris: K. G. Saur. [In English, French, Dutch, German, Italian, Russian and Spanish].

72. Nogueira, C. C. (Ed.). (1988). *Glossary of basic archival and library conservation terms. English with equivalents in Spanish, German, Italian, French and Russian*. München, New York, London, Paris: K. G. Saur. [In English, French, Dutch, German, Italian, Russian and Spanish].

73. Middleton, B. C. (1963). *A history of English craft bookbinding technique*. New York, London: Hafner Publishing Co. [In English].

74. Roberts, M. E. (1982). *Book-binding and the conservation of book. A dictionary of descriptive terminology*. Washington: Library of Congress. [In English].

75. Szirmai, J. A. (1999). *The archaeology of medieval bookbinding*. Aldershot, Hants, Brookfield: Ashgate. [In English].

O. Halchenko

Thesaurus of craft and professional terminology in Ukrainian bibliopegy: the issues of a special dictionary formation

The article covers terminological problems which arise when medieval manuscripts' bindings are described for scientific catalogs and electronic databases. The

author attempts to analyze the causes of these problems and ways to overcome them. Reviewed are handwritten and printed sources, which contain the terms dealing with manuscripts production, and substantiated is the relevance of formation of the national craft and professional terminology thesaurus in Ukrainian codicology and bibliopegy. We have also defined the basic steps of the dictionary creation, which are the following: collecting special terms and creating a glossary and card index; translation, editing and unification of borrowed terms; creation of a digital visual dictionary.

Key words: Ukrainian craft terminology, medieval bindings of handwritten and old printed books, binding terms, bookbinding, codicology, bibliopegy.

Е. М. Гальченко

Тезарус ремесленной и профессиональной терминологии в украинской библиопегистике: вопросы формирования специального словаря

В статье рассматриваются терминологические проблемы, возникающие при описании средневековых переплётных рукописных книг для научных каталогов и электронных баз данных. Предпринята попытка проанализировать причины возникновения этих проблем и пути их преодоления. Рассмотрены рукописные и печатные источники, содержащие термины, посвящённые производству рукописных книг, и обоснована необходимость формирования национального тезауруса ремесленной и профессиональной терминологии в украинской кодикологии и библиопегистике. Определены основные этапы создания подобного словаря: собирание и создание словаря и картотеки специальных терминов; перевод, редактирование и унификация заимствованных терминов; создание электронного визуального словаря.

Ключевые слова: украинская ремесленная терминология, средневековые переплётные рукописных и старопечатных книг, переплетные термины, переплётное дело, кодикология, библиопегистика.